

GEMEENTEN IN WURGGREEP ALS GEVOLG VAN DE UITSLUITING VAN WERKZOEKENDEN

1. CONTEXT	2
2. RISICO'S	2
3. IMPACT VAN DEZE BEPERKING OP DE LOKALE OVERHEDEN	3
3.1 Methodologie en waarschuwing	3
3.2 Impact op nationaal en gewestelijk niveau	4
3.3 Besparingen?	5
3.4 Welke banen?	7
3.5 Obstakels voor tewerkstelling?	7
4. EEN IDEOLOGISCHE HERVORMING	8
4.1 Werklozen zouden niet of onvoldoende gecontroleerd worden	8
4.2 Het verschil tussen werken en niet werken is te klein	8
4.3 De beperking in de tijd en een verhoogde degressiviteit zullen besparingen opleveren	8
4.4 De werkloosheid en werklozen kosten ons te veel	9
4.5 Iedereen kan een job vinden, werklozen zijn gewoon lui	9
4.6 Als ze geen werk vinden moeten ze maar gemeenschapsdienst gaan doen	9
5. DE EISEN VAN HET ABVV	10
CONCLUSIES	11
BIJLAGEN	12

1. Context

Les Engagés, MR, CD&V en N-VA (geconcretiseerd in de nota van BDW) willen de uitkeringen in de tijd beperken door de bedragen in de eerste fase te verhogen, met variaties op het vlak van de duur van de beperking, de verhoging van het percentage en de maanden waarop deze tijdelijke verhoging van toepassing is. Vooruit heeft het niet over een beperking, maar wel over het aanbieden van een 'basisbaan' na 2 jaar volledige werkloosheid. Bijgevolg zouden de partijprogramma's van alle betrokken partijen op dit vlak een gemeenschappelijk zwaartepunt kunnen vinden.

Tegelijkertijd benadrukken Les Engagés, MR, N-VA en CD&V in hun programma's en/of uitspraken in de media allemaal dat het verschil tussen werken en niet werken "groot genoeg" moet zijn (waarbij soms ook bedragen als 500 euro worden genoemd). Het ABVV en de Universiteit Antwerpen¹ hebben deze onjuiste bewering weerlegd: dit verschil bestaat al vandaag.

Nota Bart de Wever: verhoging van de financiering van de leeflonen door de federale overheid met gemiddeld 5 procentpunten, op voorwaarde dat er een GPMI² wordt gevolgd en afhankelijk van de resultaten m.b.t. de doorstroom van leefloners naar werk.

Begrotingstabel Bart de Wever: besparing van 1,6 miljard en bijkomende financiering van 200 miljoen voor de OCMW's.

2. Risico's

In het licht van die (tot nu toe onvervulde) politieke wens, wil het ABVV de aandacht vestigen op de rampzalige sociale gevolgen voor de individuen (de personen die uitgesloten worden van de werkloosheid, hun familie en naasten), maar ook voor de gemeenten en hun financiën (zie punt 3 hieronder). De meeste mensen waarop de hervorming gericht is, zijn immers werkzoekenden die al geruime tijd ver van de arbeidsmarkt staan. Hun re-integratie brengt veel complexere en ingrijpendere moeilijkheden met zich dan alleen maar een gebrek aan zin om te werken "het steuntrekkerschap", zoals we maar al te vaak lezen in de verklaringen van bepaalde politici of op sociale media).

Deze hervorming zal niet leiden tot een wonderbaarlijke terugkeer naar de arbeidsmarkt. Het gros van de uitgesloten personen zal zich wenden tot andere solidariteitsmechanismen, tot integratieregelingen of tot de sociale bijstand, of... zal volledig van de radar van de actieve bevolking verdwijnen.

Helaas is dit gevolg in het verleden al waargenomen bij beperkingen van het stelsel van de inschakelingsuitkeringen: de beperking in de tijd (3 jaar) en de beperking van de aanvragen tot een welbepaalde leeftijd (vóór 25 jaar) hebben geleid tot een waarneembare toename van het aantal jongeren dat zijn toevlucht neemt tot het leefloon³. Naast deze toename, heeft deze beperking ook andere nadelige gevolgen veroorzaakt: veel jongeren zijn buiten de radars van de arbeidsmarkt gevallen, waardoor (in het bijzonder de laaggeschoolde) jongeren een groter risico lopen om in de armoede te belanden, enz.

Op dit moment vormen jonge werkzoekenden (tussen 18 en 24 jaar) nog steeds de grootste groep leefloners⁴. De strengere voorwaarden hebben dus een aanzienlijk effect gehad over een langere periode (we zijn bijna 10 jaar later).

1 <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/66878> // https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20240521_93118926

2 Het geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI).

3 Deze toename werd waargenomen door de POD Maatschappelijke Integratie, met name in focus, zie bijvoorbeeld de edities van 2016: https://www.mi-is.be/sites/default/files/statistics/mi-is_2016.3_focus_nl.pdf; en 2023: <https://www.mi-is.be/sites/default/files/documents/MI-IS%20FOCUS%202023%20-%20Jongeren%20en%20studenten.pdf>

4 Het leefloon is een minimuminkomen dat bedoeld is voor mensen die over onvoldoende bestaansmiddelen beschikken, er elders geen recht op hebben of niet in staat zijn deze door eigen inspanningen of op een andere manier te verwerven. Het leefloon is een geïndexeerd inkomen dat de begunstigde in staat moet stellen een menswaardig leven te leiden. Om in aanmerking te komen, moet men de Belgische nationaliteit hebben of (een familielid van) een burger van de Europese Unie zijn, of een erkend politiek vluchteling, een begunstigde van subsidiaire bescherming of een staatloze zijn, of als vreemdeling ingeschreven zijn in het bevolkingsregister.

Personen die een leefloon ontvangen volgens leeftijd
(Belgie, % van de bevolking)

	2006	2010	2015	2016	2020	2021	2021//2066	2021//2016
< 18	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,7	0,5
18-24	2,5	3,0	3,7	4,1	5,4	5,6	5,5	6,3
25-44	1,0	1,3	1,7	1,9	2,2	2,2	5,5	3,0
45-64	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1	1,5	3,0
> 64	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	-0,3	1,1

// = gemiddeld groeipercentage

Berekeningen op basis van POD Maatschappelijke Integratie (2023), directe communicatie 13/10/2023 en Eurostat (2023),
Population on 1 January by age and sex - DEMO_R_D2JAN_custom_5587497, <https://ec.europa.eu/eurostat> (geraadpleegd op 19/10/2023).

3. Impact van deze beperking op de lokale overheden

3.1 Methodologie en waarschuwing

a. De gebruikte bronnen

De resultaten in de Excel-tabellen werden geproduceerd door de gegevens van twee databanken met elkaar te kruisen:

- enerzijds de maandelijkse leefloongegevens van de POD Maatschappelijke Integratie⁵: op Belgisch niveau, per gewest, per provincie en per gemeente;
- en anderzijds de interactieve statistische gegevens van de RVA⁶: door de volledig uitkeringsgerechtigde werkzoekende werklozen (UVW-WZ) die gezinshoofd of alleenstaande zijn en al langer dan 2 jaar dit statuut hebben, te isoleren per geografisch gebied (in dit geval per gemeente).

Omeen zo actueel mogelijk beeld te krijgen, hebben we de meest recente gegevens gebruikt: de leefloonstatistieken voor april 2024 en de RVA-cijfers voor juni 2024. We hebben dezelfde oefening gemaakt voor januari 2024 (zowel voor de leefloongegevens als voor de RVA-gegevens). Beide oefeningen leveren bijna identieke resultaten op: ons doel is dus om een zo actueel mogelijk beeld te scheppen a.d.h.v. de meest recente officiële gegevens die beschikbaar zijn. Houd er dus rekening mee dat het hier (nog) niet om jaargemiddelden gaat, maar om maandgemiddelden die nog niet bestendig zijn en dus nog kunnen schommelen.

Voor elk gewest, elke gemeente en elke provincie telden we het aantal UVW-WZ die gezinshoofd of alleenstaande zijn⁷, het huidige aantal leefloners, de verwachte toename van dat aantal ingevolge de overdracht van alle gezinshoofden van alleenstaanden, het nieuwe totale aantal leefloners en het percentage van deze toename.

Tot slot moet worden opgemerkt dat we, met het oog op een zo recent en actueel mogelijk beeld, gebruik hebben gemaakt van de meest recente maandcijfers. De begrotingen van de gemeenten worden echter op jaarbasis opgesteld, en de leeflooncijfers die op jaarbasis worden berekend, liggen soms veel hoger dan de cijfers op

5 https://stat.mi-is.be/nl/dashboard/ris_entities?menu=drilldown

6 <https://www.onem.be/interactivestats/home.jsf?language=fr&dswid=3272>

7 Ongeacht hun statuut: na voltijdse arbeidsprestaties (107.790), na studies (7.872), na vrijwillig deeltijdse arbeidsprestaties (6.399), met bedrijfstoelag (3.652), met beschermingsuitkering (1.882), kunstwerkers (5.696). Deze cijfers omvatten alle gezinscategorieën. Als we ze beperken tot gezinshoofden en alleenstaanden, zien ze eruit als volgt: na voltijdse arbeidsprestaties (77.215), na studies (5.399), na vrijwillig deeltijdse arbeidsprestaties (2.824), met bedrijfstoelag (1.062), met beschermingsuitkering (943), kunstwerkers (2.549). Ter herinnering: in 2023 waren er gemiddeld 295.801 VWU (284.786 werkzoekenden).

maandbasis (dit verschilt van gemeente tot gemeente: voor Antwerpen bijvoorbeeld, waren er 9.858 leefloners voor het jaar 2023, maar 6.581 voor de maand april 2024, dus de kans is groot dat onze cijfers zelfs lager liggen dan wat de uitsluitingen in werkelijkheid zullen teweegbrengen).

b. De gebruikte concepten

Er bestaat geen unanieme definitie van 'langdurig werkloze': sommige instanties spreken over werkloosheid gedurende meer dan een jaar, voor andere is het gedurende meer dan 2 jaar. Hier hebben we gekozen voor de tweede definitie, aangezien de overwogen hervorming een beperking na 2 jaar beoogt.

c. De grenzen van de prognose-oefening

Onze cijfers moeten om een aantal redenen gerelativeerd worden:

- a. Niet alle mensen die worden uitgesloten van een werkloosheidsuitkering zullen automatisch terugvallen op het leefloon. Er zijn nog andere (soms prioritaire) scenario's, zoals een terugkeer naar een reguliere baan, een verschuiving naar een andere tak van de sociale zekerheid (bv. ZIV⁸), het verdwijnen van de radar (bv. wanneer geen beroep wordt gedaan op het leefloon, of in geval van een weigering), enz.
- b. We hebben geen rekening gehouden met samenwonende UVW-WZ. Aangezien het leefloon onderworpen is aan een reeks voorwaarden, waaronder de voorwaarde van onvoldoende inkomen, is het mogelijk dat een groot aantal samenwonenden uitgesloten zal zijn van het leefloon omdat ze een huishouden vormen (of een andere vorm van samenwonen) met een persoon wiens inkomen voldoende wordt geacht (of omdat ze andere bronnen van inkomsten hebben, zoals onroerend goed, roerend vermogen, enz.).
- c. Veel werklozen bevinden zich tussen het 1e en het 2e jaar werkloosheid en zouden dus tamelijk snel in de categorie werklozen kunnen belanden waarop de hervorming is gericht. In juni 2024 betrof het 12.731 gezinshoofden en 12.755 alleenstaanden, d.w.z. ongeveer 25.000 mensen die zeer dicht bij een nakende uitsluiting staan. We hebben hen niet meegenomen in onze berekeningen.
- d. Het is uiterst complex om prognoses te maken van de financiële gevolgen van de maatregelen, omdat de toename van het aantal leefloners zal afhangen van meerdere factoren: categorie van het leefloonbedrag, duur van het leefloon, toekenning van het leefloon, enz. Voor deze oefening nemen we het bedrag van het budget dat is toegewezen voor de betaling van het leefloon voor één jaar, en vervolgens passen we de regel van 3 toe om tot een bedrag te komen dat rekening houdt met de toename van het aantal uitgesloten personen dat een beroep zou doen op het leefloon. Voor deze oefening gebruiken we dus niet langer de maandelijkse leeflooncijfers zoals berekend in de tabel, maar de jaarlijkse cijfers die, zoals reeds vermeld, hoger zijn dan de maandelijkse cijfers.

3.2 Impact op nationaal en gewestelijk niveau

In april 2024 waren er op nationaal niveau 165.620 leefloners⁹. Als alle UVW-WZ's die al langer dan 2 jaar dat statuut hebben (alleenstaanden en gezinshoofden) zouden overstappen op het leefloon, zou het aantal leefloners in ons land toenemen met 90.170, wat neerkomt op een totaal van 255.790 personen.

Op gewestelijk niveau zou Vlaanderen de grootste procentuele toename kennen (aangezien de absolute cijfers er algemeen genomen lager zijn, telt Vlaanderen het minste leefloners), terwijl de numerieke toename groter zou zijn in Wallonië, hoewel dit een lagere procentuele toename vormt. Brussel, ten slotte, heeft de kleinste toename van het aantal begunstigden, maar ook daar bedraagt de procentuele toename meer dan 50%.

⁸ De ZIV-bijdrage is een sociale-zekerheidsbijdrage voor de financiering van de ziekte- en invaliditeitsverzekering (ZIV).

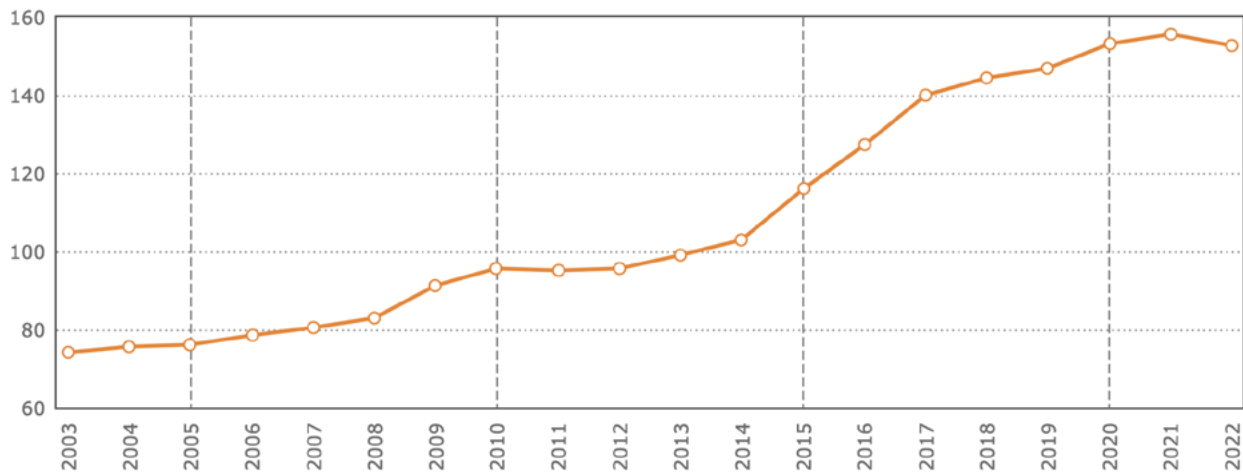
⁹ Op jaarbasis stijgt dit cijfer aanzienlijk: in 2023 waren er bijvoorbeeld 223.308 begunstigden.

Impact van het beperken van de werkloosheidsuitkeringen tot 2 jaar
Cijfers: april en juni 2024

	Huidig aantal leefloners	Stijgingen	Totaal	Procentuele stijging
Wallonië	75.318	38.091	113.409	50,57%
Vlaanderen	43.595	26.129	69.724	59,94%
Brussel	46.707	25.950	72.657	55,56%
België	165.620	90.170	255.790	54,44%

Wat betreft de evolutie in de tijd van het deel van de bevolking dat een leefloon ontvangt, kunnen we alleen maar concluderen dat het aantal toeneemt (op 20 jaar tijd is het verdubbeld), van iets minder dan 80.000 mensen in 2003 tot bijna 160.000 mensen in 2022:

Leefloners - België
Duizend personen - gemiddeld maandelijks aantal¹⁰

Die evolutie zou ons zorgen moeten baren. In plaats van hervormingen te stimuleren die deze cijfers waarschijnlijk nog zullen verhogen, zou de overheid hervormingen moeten doorvoeren die ervoor zorgen dat mensen die al geruime tijd ver van de arbeidsmarkt staan, toegang hebben tot de arbeidsmarkt, met name via adequate begeleiding (zie verder voor onze concrete voorstellen).

In verhouding tot de Belgische bevolking in de werkende leeftijd (7.461.000 in 2023), vertegenwoordigt dit meer dan 2% (2,22%). Met de gesimuleerde verschuiving naar het leefloon voor degenen die uitgesloten zullen worden van de werkloosheid, zou dat aandeel stijgen naar 3,43% van de beroepsbevolking.

3.3 Besparingen?

De toekomstige federale regering wil besparingen doorvoeren op basis van de nieuwe begrotingsregels van de Europese Commissie¹¹. Om hun opdracht en activiteiten uit te voeren, krijgen de OCMW's verschillende soorten ontvangsten, voornamelijk overdrachtsontvangsten, d.w.z. ontvangsten waaraan de gemeente niet rechtstreeks bijdraagt. Hieronder vallen taksen en belastingen, subsidies van andere overheidsinstanties en dotaties¹².

¹⁰ Cijfers van indicators.be: https://indicators.be/nl/i/G01_GMI/nl (website waarop het Federaal Planbureau indicatoren voor duurzame ontwikkeling presenteert).

¹¹ Op 19 juni 2024 publiceerde de Europese Commissie een reeks aanbevelingen voor België, waaronder het tijdig indienen van begrotingsplannen waarin de netto-overheidsuitgaven worden afgestemd op het nieuwe begrotingskader, en in het bijzonder een hervorming van het stelsel van de sociale uitkeringen om werk aantrekkelijker te maken, "door de opzet van de sociale uitkeringen te herzien".

¹² Een subsidie is een bijdrage voor een specifiek doel, terwijl een dotatie bijdraagt aan de algemene financiering en de aanwending ervan niet hoeft te worden gerechtvaardigd.

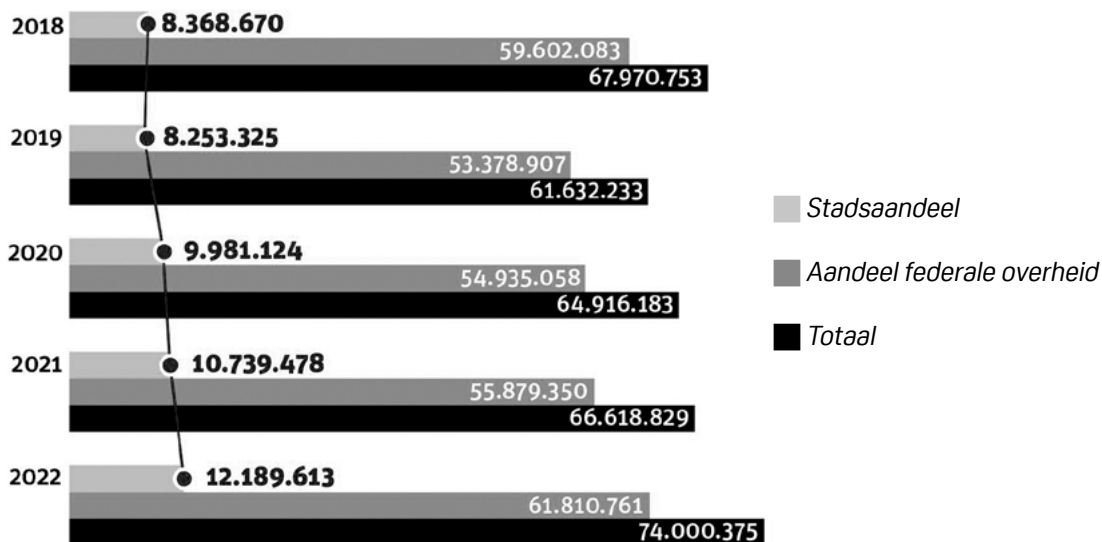
Ze kunnen ook rekenen op inkomsten uit hun vermogen (legaten, aankopen, schenkingen, enz.), dus er zijn grote verschillen van gemeente tot gemeente.

Het is echter belangrijk om te begrijpen welke impact de hervorming van het werkloosheidsstelsel zal hebben op de lokale financiën. Een groot deel van de leeflonen wordt gefinancierd door federale subsidies (een percentage naargelang van het aantal rechthebbenden¹³). Dat betekent dat de besparingen die Arizona 'belooft' slechts schijnbesparingen zijn, die andere bestuursniveaus (en individuen) zeer duur zullen komen te staan. Er moet rekening worden gehouden met de kosten ingevolge de toename van het aantal leefloners, maar ook met alle andere mogelijke kosten: sociale bijstand, kosten (medische kosten, ziekenhuiskosten, farmaceutische kosten, accommodatie voor ouderen, ...). Er moet ook worden opgemerkt dat de impact op de gemeenten en OCMW's niet beperkt blijft tot een loutere stijging van de uitgaven, maar ook organisatorische en logistieke uitdagingen met zich brengt: extra personeel, investeringen in materiaal om de toename van het aantal gebruikers bij te houden, enz. In grote steden (die in termen van aantallen het meest getroffen zullen worden door de beperking) moet een eerstelijns maatschappelijk werker van een OCMW permanent 80 tot 100 dossiers beheren¹⁴, die allemaal steeds complexer worden en een geïndividualiseerde en tijdrovende aanpak vereisen. Hoe kunnen ze de massale instroom van nieuwe gebruikers dan bijhouden?

Laten we ons punt illustreren: Als we de stad Bergen als voorbeeld nemen, zien we dat er 3.316 leefloners waren in 2019, wat neerkomt op een kostenplaatje van 33.320.000 euro voor het OCMW¹⁵. In april 2024 waren er 3.401 begunstigden. Bij ongewijzigde omstandigheden, kunnen we schatten dat dit een (voorlopig) budget van 34.174.101,33 euro zou vertegenwoordigen. Als alle personen die worden uitgesloten van de werkloosheid (UVW-WZ die gezinshoofd of alleenstaand zijn en dit sinds meer dan 2 jaar) zouden overstappen naar het leefloon, zou dit aantal stijgen tot 4.933 (een stijging met 1.532 begunstigden), waardoor het budget zou stijgen tot 49.568.021,71 euro (+ 15.393.920,38 euro).

Als we de stad Antwerpen nemen, is het voorbeeld nog treffender. De uitsluiting zou er immers kunnen leiden tot een instroom van ongeveer 5.625 nieuwe leefloners. In 2022 bedroeg het aantal leefloners voor de stad 9.464, en als we dit cijfer als basis nemen¹⁶, komen we uit op een nieuw totaal van 15.089. In 2022 bedroegen de kosten van de leeflonen 74.000.375 euro (zie evolutie hieronder), en de stijging zou deze op 117.983.057,73 euro brengen (+ 43.982.682,73 euro). De grafiek toont overigens duidelijk het aandeel van de federale tussenkomst.

Uitgekeerde leeflonen OCMW Antwerpen (evolutie)

¹³ Grosso modo bedraagt dit 55% tot 499 rechthebbenden, 65% tot 999 rechthebbenden en 70% vanaf 1.000 rechthebbenden. Aanvullingen zijn echter mogelijk.

¹⁴ https://www.gva.be/cnt/dmf20230914_93209371

¹⁵ https://www.cpas.mons.be/presentation/budgets/budget-cpas-2020.pdf?bcsi_scan_ab61ef270fb806f=0&bcsi_scan_filename=budget-cpas-2020.pdf (slide 15).

¹⁶ De statistiekenwebsite van de POD Maatschappelijk Integratie geeft 9.858 leefloners aan voor 2023, dus we gaan ervan uit dat dit cijfer zal stijgen ondanks het lage maandelijkse cijfer van 6.581 voor april 2024 (hoger dan de maandelijkse cijfers in andere jaren).

In Ukkel betaalde het OCMW in 2023¹⁷ een leefloon aan 2.224 personen en had daarvoor een budget van 15.680.004,90 euro voorzien¹⁸. Als de werkloosheidsuitkeringen beperkt worden in de tijd, zullen 1.252 personen uitgesloten worden en mogelijk een beroep doen op het leefloon (wat het totaalaantal op 3.476 personen brengt). Bij ongewijzigde omstandigheden, zou het financieringsbedrag bijgevolg kunnen stijgen tot 24.507.056,61 euro (een stijging van 63,98%, ofwel + 8.827.051,71 euro).

Volgens onze berekeningen, waarbij we de huidige cijfers extrapoleren, zou de federale steun uit de supernota aan de OCMW's (i.e. 200 miljoen euro) onvoldoende zijn. Er zou een tekort zijn van ongeveer 600.000.000 euro om aan de behoeften te voldoen (zie bijlage).

3.4 Welke banen?

Zelfs als we puur rekenkundig te werk zouden gaan en elke werkloze overal en op eender welk moment zou kunnen werken in eender welke job, zonder rekening te houden met de moeilijkheden die inherent zijn aan de zoektocht naar werk voor mensen die al enige tijd ver van de arbeidsmarkt staan, zijn er helemaal niet genoeg vacatures voor alle werkzoekenden. België telde in 2023 immers 295.801 UVW-WZ (definitieve cijfers), maar in hetzelfde jaar waren er ook 223.582 niet-vergoede werkzoekenden. Dat zijn bijna 520.000 werkzoekenden (en dan tellen we andere categorieën, zoals mensen met een ziekte- of invaliditeitsuitkering, niet mee), terwijl Statbel 184.431 vacatures telde in juni 2024 (d.w.z. een verschil van 335.569 banen). Het statistiekbureau merkt bovendien op dat de vacaturegraad veel hoger is voor interimbanen (17,71%) dan voor vaste banen (3,98%)¹⁹.

Cijfers van de gewestelijke diensten voor arbeidsbemiddeling wijzen in dezelfde richting:

- **Wallonië:** van de 210.000 vacatures die Forem tussen januari en mei publiceerde, betrof slechts 1/3 een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur²⁰. Op 30 augustus 2024: van de 35.704 vacatures waren er 14.280 voor een AOD, 10.812 voor "tijdelijke jobs met optie vast", 5.989 voor uitzendarbeid en 3.689 voor een ABD. 6.438 vacatures vereisen een universitair bachelordiploma of gelijkwaardig en 5.548 vacatures vereisen een diploma hoger onderwijs van het korte type.
- **Vlaanderen:** dezelfde tendens. Op 30 augustus 2024 registreert de VDAB 209.355 vacatures, maar slechts 84.192 (of 39,12%) daarvan betreffen een AOD, terwijl de helft (105.711) "tijdelijke jobs met optie vast" zijn (d.w.z. uitzendarbeid of een andere vorm van tijdelijke overeenkomst, met de optie dat die overeenkomst nadien wordt omgezet naar een vast contract) en 9.293 betreffen een ABD. 69.132 vacatures vereisen geen diploma, maar 55.333 vacatures vereisen een bachelordiploma en 20.421 vacatures vereisen een universitair masterdiploma.
- **Brussel:** van de 110.260 vacatures die op 30 augustus 2024 beschikbaar waren op de website van Actiris, betreft slechts de helft (57.342) een AOD²¹, terwijl iets meer dan een derde (40.345) uitzendarbeid betrof en 11.838 een contract van bepaalde duur. Opgelet: op de website van Actiris staan veel vacatures van de VDAB en Forem.

3.5 Obstakels voor tewerkstelling?

We hebben hierboven de diploma- en kwalificatievereisten per gewestelijke dienst voor arbeidsbemiddeling weergegeven, en dit om een zeer specifieke reden: als we kijken naar de werkloosheidsgraad volgens opleidingsniveau (lager dan de 2de graad secundair onderwijs voor 25- tot 64-jarigen in 2022), zien we dat België een van de slechtste leerlingen van de OESO is. Laaggeschoolden en langdurig werklozen vormen nochtans de grootste groepen van begunstigen (130.409 voor de laaggeschoolden, 141.238 voor de langdurig werklozen).

¹⁷ <https://cpasucclle.be/wp-content/uploads/2024/08/NDPG2024-FR-1.pdf>

¹⁸ 12.404.046,90 euro + 3.275.958,00 euro (leeflonen gesubsidieerd aan 55% - 70% + gefinancierd aan 100%), zie verslag <https://cpasucclle.be/wp-content/uploads/2022/03/Note-de-politique-generale-2022-NL.pdf> p. 111.

¹⁹ Merk op dat men minstens 3 maanden onafgebroken moet werken alvorens buiten de werkloosheidscijfers te vallen.

²⁰ <https://www.lesoir.be/599196/article/2024-07-03/voici-les-metiers-en-penurie-en-2024-en-wallonie>

²¹ Dit cijfer moet gerelativeerd worden omdat de categorie van vaste contracten ook het "vervangingscontract" omvat.

Mensen die al enige tijd zonder werk zitten stuiten immers op structurele obstakels, die niet kunnen worden herleid tot een individuele verantwoordelijkheid: onderkwalificatie, taalbarrière, leeftijd, gebrek aan opleiding(en), een handicap, vervoersmogelijkheden, gezinstoestand, enz.

Ter illustratie:

- De gemiddelde doorstroom naar werk in het eerste halfjaar van 2023 betrof vooral mensen tussen 25 en 49 jaar (22.161), terwijl de aantallen voor personen jonger dan 25 jaar (2.129) en 50-plussers (4.769) veel lager lagen²². De uitsluitings- en beperkingsmaatregel zal dus vooral leiden tot een verdere precarisering van een bevolkingsgroep die nu al een kwetsbare risicogroep is.
- De gemiddelde doorstroom naar werk in het eerste halfjaar van 2023 betrof vooral mensen die minder dan een jaar werkloos waren geweest (19.467), en slechts 5.087 mensen die langer dan 2 jaar werkloos waren geweest.
- Tot slot was de gemiddelde doorstroom naar werk in het eerste halfjaar van 2023 kleiner voor laaggeschoolden (laagste ratio van 6,9%, tegenover 7,6% in 2022).

4. Een ideologische hervorming

4.1 Werklozen zouden niet of onvoldoende gecontroleerd worden

Werkloze werkzoekenden worden reeds onderworpen aan uitgebreide controles en, desgevallend, sancties of zelfs uitsluitingen: er zijn tal van mogelijkheden voor een tijdelijke verlaging van het uitkeringsbedrag of een uitsluiting van uitkeringen voor beperkte of zelfs onbeperkte duur. In 2023 waren er 31.484 sancties en uitsluitingen (alle categorieën samen genomen), tegenover 29.276 in 2022 en 21.757 in 2021: er is dus sprake van een toename van het aantal sancties en uitsluitingen (terwijl het aantal uitkeringsgerechtigden nochtans constant en structureel daalt).

Zie hierover de studie van het Waals ABVV: '20 ans de démolition de l'assurance chômage'²³.

4.2 Het verschil tussen werken en niet werken is te klein

Het bedrag van de uitkeringen blijft te laag: alle sociale minima liggen nog onder de Europese armoedegrens en er bestaat effectief reeds een verschil tussen een netto werkloosheidsuitkering en het minimumloon van 545 euro (gezinsstatuut van alleenstaande).

4.3 De beperking in de tijd en een verhoogde degressiviteit zullen besparingen opleveren

We hebben de impact op de gemeenten en OCMW's en op de betrokken personen hierboven al toegelicht, maar we moeten ons ook wenden tot de meest recente wetenschappelijke literatuur om te kunnen vaststellen dat er geen bewijzen zijn die de argumenten van de Arizonapartijen ondersteunen. De wetenschappelijke literatuur over het versterken van de degressiviteit van werkloosheidsuitkeringen levert geen sluitend bewijs dat deze maatregel leidt tot een terugkeer naar (duurzame) tewerkstelling: zowel de OESO als de onderzoekers van de KU Leuven, van het BTSE²⁴ en de recente studies van de RVA komen tot diezelfde conclusie.

²² Rapport van de RVA in 2023 - Volume 2: indicatoren van de arbeidsmarkt (p. 160).

²³ <https://fgtb-wallonne.be/actualites/assurance-chomage-bilan-de-20-ans-de-demolition>

²⁴ Belgisch Tijdschrift voor Sociale zekerheid (BTSE).

Bovendien – en dit is moeilijker te voorspellen en misschien wel ernstiger – gaat deze sterkere degressiviteit in de eerste maanden vaak gepaard met een hoger uitkeringspercentage, waardoor de risico's voor de begroting groter zijn in geval van hogere uitkeringen tijdens de eerste maanden. In geval van een lage conjunctuur zouden immers meer personen in de eerste werkloosheidsperiode terechtkomen²⁵: de hervorming zal de betrokken personen de precariteit in duwen, lokale besturen armer maken en bovendien geen grote besparingen opleveren op federaal en gewestelijk niveau, aangezien deze niveaus zullen blijven tussenkomen – soms op grote schaal – in de financiering van bepaalde lokale maatregelen. De hervorming zou in bepaalde situaties zelfs meer kunnen kosten dan het huidige systeem.

4.4 De werkloosheid en werklozen kosten ons te veel

In totaal vertegenwoordigen alle werkloosheidsuitgaven 5,2% van de uitgaven van de federale overheid voor de sociale zekerheid. Als men de reële kostprijs van de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen²⁶ afzonderd, blijkt dat ze eigenlijk slechts 2,7% van de uitgaven vertegenwoordigen, en dan nog moet dat cijfer door twee gedeeld worden wanneer men enkel de “langdurig” werklozen zou tellen. De uitkeringen van de RVA kosten veel minder aan de belastingbetaler dan 20 jaar geleden (een groot deel van de besparingen werd doorgevoerd in de categorie van de uitkeringsgerechtigde volledig werkloze niet-werkzoekenden²⁷).

Bovendien – en zoals reeds werd aangehaald onder het voorgaande punt – is werkloosheid van korte en middellange duur sterk afhankelijk van de conjunctuur: een beperking tot twee jaar kan niet alleen de overheidsuitgaven doen stijgen – omdat meer mensen in de eerste uitkeringsperiode zullen terechtkomen – maar in een recessieperiode zou de beperking in de tijd van de uitkeringen ook een enorme impact hebben op de armoede.

4.5 Iedereen kan een job vinden, werklozen zijn gewoon lui

Los van het feit dat er (bijlange) niet genoeg beschikbare vacatures zijn en dat veel werklozen reeds werken, maar voor te korte periodes om op lange termijn uit de werkloosheidsstatistieken te geraken, zijn er reële en zeer solide obstakels voor de overgang naar een duurzame tewerkstelling: de werkgerelateerde kosten, zoals de kosten voor kinderopvang, woon-werkverplaatsingen, enz. Dit aspect heeft niet alleen een impact op de aantrekkelijkheid van deze banen (weinig of geen zekerheid, vereisen een immense flexibiliteit, impact op de opbouw van sociale rechten, enz.), maar het heeft ook een enorme genderimpact: problemen die te maken hebben met kinderopvang treffen vrouwen veel meer, dus is het voor hen veel moeilijker om gespreide/glijdende uren te werken, tijdens het weekend, 's avonds, 's nachts of om verre verplaatsingen te maken. Lire à ce propos l'article du Soir²⁸.

4.6 Als ze geen werk vinden moeten ze maar gemeenschapsdienst gaan doen

Sommige partijprogramma's willen de beperking afhankelijk maken van het aanbod van een ‘basisbaan’ of gewoon ‘een’ baan. Dit zou enerzijds nooit een verplichting mogen zijn en anderzijds nooit gesanctioneerd mogen worden. Het gaat om een puur ideologisch mechanisme, aangezien het werkzoekenden zou dwingen om eender welke job te aanvaarden op straffe van een sanctie. De Zweedse coalitie had in 2018 al geprobeerd om een dergelijk mechanisme in te voeren, zonder succes. In Vlaanderen bestaat sinds 2023 een verplichte gemeenschapsdienst. Daarnaast is Wallonië momenteel bezig met projecten voor zones zonder werkloosheid (“territoires zéro chômeurs”).

Er moet absoluut aan een aantal voorwaarden voldaan zijn alvorens een dergelijke aanpak te kunnen overwegen: een volwaardig werknemersstatuut, naleving van de geldende loonbarema's, oog voor de specifieke kenmerken

25 Nathalie Nuyts, Michiel Segaert en Sébastien Votquenne, op cit. Waakzaamheid is echter geboden met dit argument: dit mag niet geïnterpreteerd worden als een weigering door het ABVV om het percentage van de uitkeringen te verhogen: het is uiteraard enkel in combinatie met een sterkere degressiviteit en een beperking dat we gekant zijn tegen een verhoging van het percentage.

26 Exclusief de werkingskosten van de RVA, de tijdelijke werkloosheid, de vrijwillige loopbaanonderbrekingen, enz.

27 Deze categorie omvat de uitkeringsgerechtigde volledig werkloze niet-werkzoekenden die zijn toegelaten o.b.v. vrijwillige deeltijdse prestaties; uitkeringsgerechtigde oudere volledig werklozen met vrijstelling die zijn toegelaten o.b.v. voltijdse arbeidsprestaties; uitkeringsgerechtigde volledig werklozen met vrijstelling van de inschrijving als werkzoekende (IWZ) omwille van sociale of familiale moeilijkheden of als mantelzorg; alsook de werklozen in SWT met vrijstelling van de IWZ.

28 <https://www.lesoir.be/621378/article/2024-09-09/les-travailleurs-en-instabilite-ces-leses-du-chomage>

van het betrokken publiek (we hebben het hier over langdurig werklozen), hoogwaardige contracten, enz. In het geval van gemeenschapsdienst moet erop worden toegezien dat aan alle bovengenoemde voorwaarden wordt voldaan, maar ook dat deze banen niet in de plaats komen van jobs bij de overheid of in de non-profitsector, en alsoo een 'parallele' markt doen ontstaan; financiering van de maatregel, enz.

Het gebruik van gemeenschapsdiensten of andere diensten moet worden geanalyseerd in het licht van het verbod op dwangarbeid (en de verschillende interpretaties van de IAO, de Raad van Europa of de Verenigde Naties). Bovendien zijn de werkelijke effecten van dit soort diensten op de terugkeer van werkzoekenden naar werk nooit gemeten (en bestaan er ernstige twijfels/bezwaren) en is de noodzaak om deze maatregel te integreren in de begeleidingsprocedures voor werklozen evenmin bewezen. Gemeenschapsdiensten (of andere) mogen niet worden beschouwd als economische (en kostenbesparende) maatregelen, maar enkel als vrijwillige en kwalitatieve mechanismen voor een terugkeer naar duurzame tewerkstelling, zonder dat hieraan sancties verbonden zijn. Dit mechanisme moet in dienst staan van de werkzoekenden, en niet van sancties.

5. De eisen van het ABVV

Laat één ding meteen duidelijk zijn: het ABVV heeft er geen enkel belang bij dat mensen werkloos zijn. Het ABVV vecht voor betere levensomstandigheden voor alle werkneemsters en werknemers van het land, of ze nu zonder werk zitten of niet, met pensioen zijn of niet, enz. Daarom eist het ABVV met name het volgende:

- Betere arbeidsvoorwaarden, stabiele en zekere contracten en hogere brutolonen: we streven naar een minimum brutoloon van 2.800 euro per maand, wat overeenkomt met 17 euro per uur;
- Alle sociale minima moeten worden opgetrokken tot boven de armoederisicodrempel en de volledige welvaartsenveloppe moet worden gehandhaafd en toegepast;
- De werkgerelateerde kosten en obstakels verminderen, zoals kinderopvang, de kosten voor woonwerkverplaatsingen, enz.
- Een betere begeleiding naar werk en de focus op opleidingen leggen in plaats van op controles en sancties, evenals een stelselmatiger gebruik van de bestaande vrijstellingen voor opleiding en studies, alsook activeringsuitkeringen²⁹. De kwestie van terugkeer naar werk moet in de brede zin worden opgevat, rekening houdend met de problemen op het gebied van huisvesting, familiale verplichtingen, bijkomende kosten, opleiding, mobiliteit, enzovoort, en met aandacht voor de specifieke situatie van de werkloze in kwestie. De RVA heeft onlangs gewezen op de overtuigende resultaten van vrijstellingen van beschikbaarheid voor opleidingen en studies;
- Aangepaste vacatures voor kwetsbare personen, met name via de sociale economie en nabijheidsdiensten;
- Voor werknemers die het werk deeltijds hervatten, vraagt het ABVV een verbetering van de inkomensgarantieuitkering (IGU)³⁰ teneinde deze aantrekkelijker te maken. Dat kan met name via een vereenvoudigde aanvraagprocedure en door de regels voor samenwonenden gelijk te trekken met de regels die van toepassing zijn op alleenstaanden en gezinshoofden;
- De werkgevers responsabiliseren (en/of de responsabiliseringsmechanismen versterken) met betrekking tot het gebruik van precaire en flexibele werkvormen (flexi-jobs, uitzendarbeid, deeleconomie, enz.).

29 Verscheidene maatregelen die kunnen worden ingedeeld in 3 categorieën: inkomens toeslag, aandeel in het inkomen of volledig inkomen.

30 Dankzij de IGU kan een volledig werkloze die een deeltijdse baan aanvaardt naast zijn loon ook een uitkering van de RVA ontvangen. Het doel van deze uitkering is de volledig werkloze een totaal inkomen (loon + uitkering) te waarborgen dat: a) ten minste gelijk is aan de werkloosheidsuitkering als de deeltijdse baan niet meer bedraagt dan 1/3de van een voltijdse baan; b) hoger is dan de werkloosheidsuitkering als de deeltijdse baan meer bedraagt dan 1/3de van een voltijdse baan. Deze regeling is momenteel onderworpen aan zeer strenge voorwaarden voor toegang en behoud, is weinig bekend, voor te veel mensen niet aantrekkelijk genoeg en de berekening is te ingewikkeld gemaakt na de verschillende hervormingen. Wij vragen om de categorie samenwonenden in overeenstemming te brengen met de werking van de twee andere categorieën (in de meeste gevallen ontvangen samenwonenden niets of zeer weinig, wat het stelsel van de IGU weinig voordelig en aantrekkelijk maakt), om het aantal verplichtingen en voorwaarden waaraan de betrokken werklozen moeten voldoen te verminderen en om de uitkering per gewerkt uur te verhogen.

Conclusies

Het aantal ontvangers van een leefloon in België is door de jaren heen alleen maar gegroeid (zie bovenstaande grafiek), wat voornamelijk te wijten is aan een beperking van de socialezekerheidsrechten (die onder de federale verantwoordelijkheid vallen). Deze beperking verschuift een deel van de federale financiële lasten naar de gemeenten en OCMW's³¹, hoewel het federaal niveau een (soms groot) deel van deze bijstand blijft financieren. Deze hervormingen leggen de gemeenten financiële, administratieve en logistieke lasten op die vaak te groot zijn voor de capaciteit waarover zij beschikken, met grote ongelijkheden tussen gemeenten, aangezien gemeenten met “hoge” sociale lasten doorgaans ook minder inkomsten hebben. De door Arizona voorgestelde hervorming vormt geen uitzondering op deze vaststelling en zal deze verder verscherpen.

Om dit punt te illustreren nemen we twee uitersten: Sint-Martens-Latem, waar het gemiddelde inkomen per inwoner 33.249 euro bedraagt, en Sint-Joost-ten-Node, waar het gemiddelde inkomen per inwoner 11.082 euro bedraagt³². Deze twee gemeenten genereren niet dezelfde – met name fiscale – inkomsten, maar als diegenen die meer dan 2 jaar werkloos zijn zouden worden uitgesloten, zou de eerste gemeente van 15 naar 27 leefloners gaan (dus een stijging van 12), terwijl de tweede gemeente zou moeten afrekenen met een stijging van 809 uitgesloten werklozen (van 1.684 leeflonen per maand naar 2.493). Dit toont tot op zekere hoogte aan wat de beperkingen van de overdracht zijn, maar het legt ook de leugen van de hervorming bloot. Hoewel de hervorming op papier besparingen belooft, zal dit in de praktijk zowel voor individuele personen als voor lokale overheden leiden tot onhoudbare situaties op de korte, middellange en lange termijn.

Daarom dringen we er bij lokale verkozenen en kandidaten op aan om zich zo veel mogelijk te verzetten tegen een dergelijke maatregel, aangezien die zwaar zal komen te wegen op de financiën van gemeenten en OCMW's en onvermijdelijk zal leiden tot meer precariteit en armoede, zowel op lokaal als op globaal niveau. Meer dan 90.000 uitgesloten werklozen, diegenen die het verst van de arbeidsmarkt af staan, zouden zich kunnen richten tot lokale bijstand. Als deze mensen al moeite hebben met het vinden van een baan terwijl ze een werkloosheidsuitkering ontvangen – terwijl ze reeds opgevolgd, gecontroleerd en eventueel bestraft (kunnen) worden – is er geen tastbare reden waarom deze mensen op wonderbaarlijke wijze een baan zouden vinden wanneer ze uitgesloten zijn. Een dergelijk complex probleem vraagt om complexe oplossingen, niet om simplistische, regressieve hervormingen.

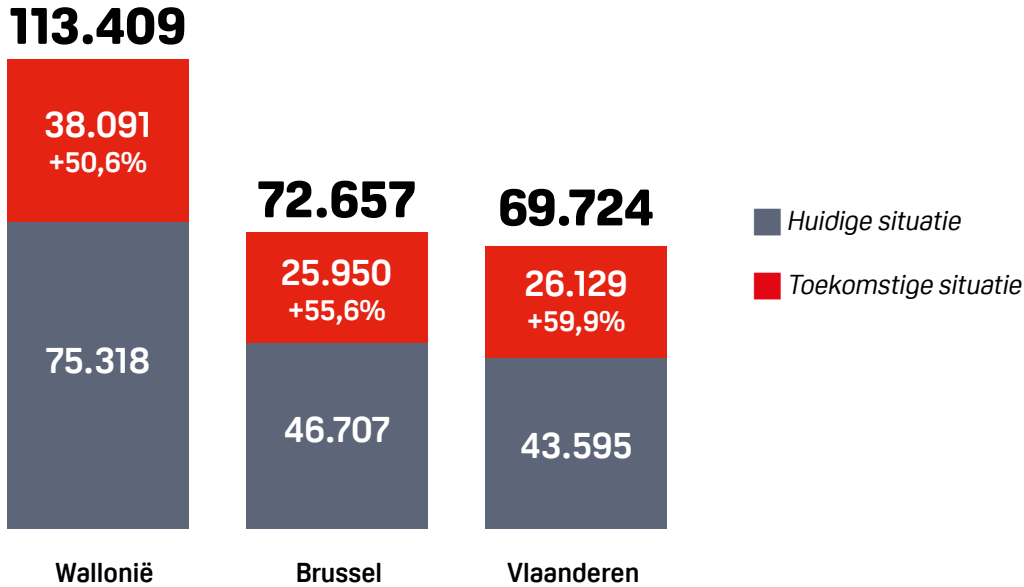
Indien u graag de tabellen wil van elke gemeente, laat het ons weten via pers@abvv.be

³¹ Er zij op gewezen dat in Vlaanderen gemeenten en OCMW's gefusioneerd zijn.

³² <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/fiscale-inkomens>

Bijlagen

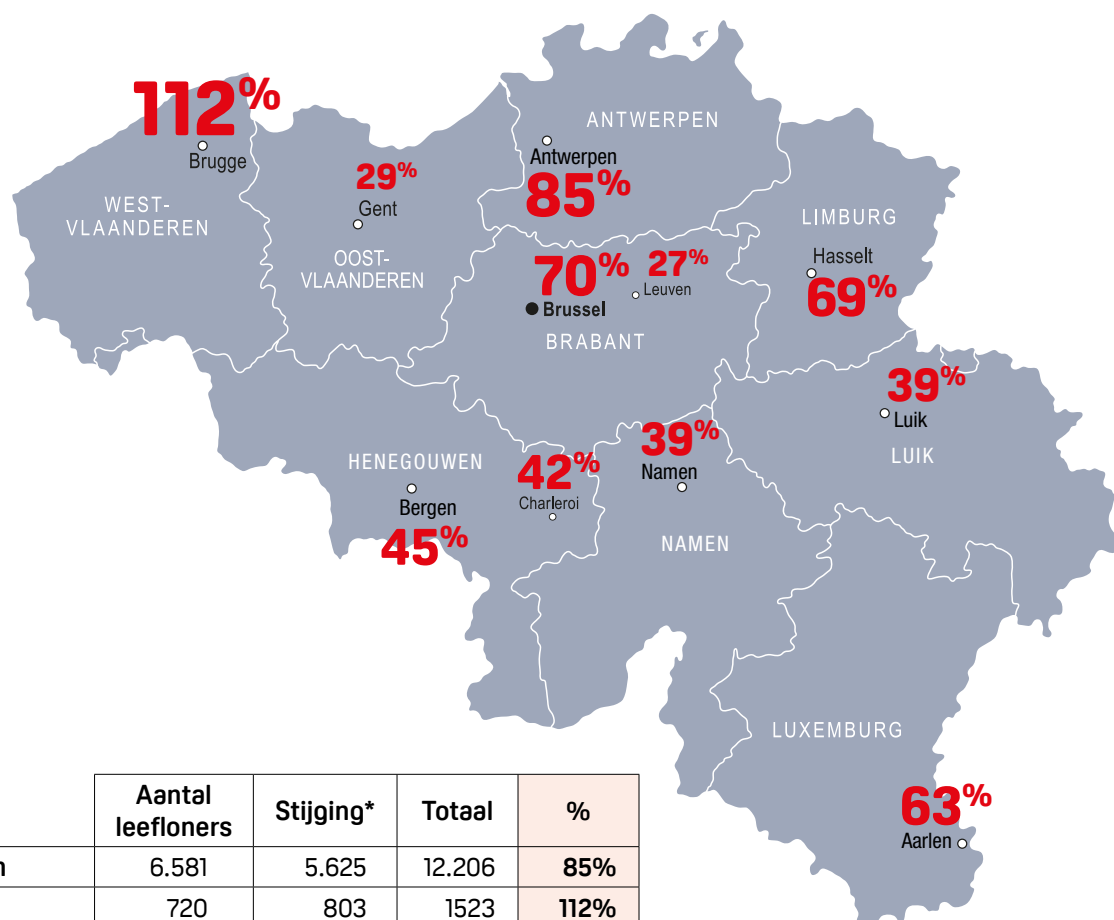
Potentieel effect van de beperking van de werkloosheidsuitkering tot 2 jaar
Aantal werklozen dat overstapt naar het OCMW en een leefloon zal ontvangen

Begrotingsanalyse bij volledige integratie van langdurig werklozen (meer dan 2 jaar zonder werk, gezinshoofden en alleenstaanden) naar een leefloon (per regio en in totaal, voor het land, cijfers voor 2023)

	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
Leefloon 2023	46.707 ♂	63.677 ♂	100.782 ♂	223.308 ♂
Kosten	581.263.279,13 euro	484.515.658,42 euro	918.825.769,58 euro	1.984.604.707,13 euro
Stijging mensen met leefloon	25.950 ♂	26.129 ♂	38.091 ♂	90.170 ♂
Nieuw aantal	72.657 ♂	89.806 ♂	138.873 ♂	313.478 ♂
Begrotingssimulatie	904.208.064,57 euro	683.330.138,36 euro	1.266.100.008,92 euro	2.785.972.353,80 euro
Extra kost (≠)	322.944.785,44 euro	198.814.479,94 euro	347.274.239,34 euro	801.367.646,67 euro

Impact van de beperking van de werkloosheidsuitkering tot 2 jaar op de OCMW's
 Procentuele toename van het aantal personen dat recht heeft op een leefloon

	Aantal leefloners	Stijging*	Totaal	%
CENTRUMSTEDEN	Antwerpen	5.625	12.206	85%
	Brugge	803	1523	112%
	Gent	1.516	6721	29%
	Hasselt	1.257	3.702	69%
	Leuven	328	1.537	27%
	Brussel	5.089	12.348	70%
	Charleroi	3.886	13.035	42%
	Luik	4.345	15.487	39%
	Bergen	1.532	4.933	45%
	Namen	1.406	5.020	39%
	Aarlen	179	461	63%

SPREKENDE VOORBEELDEN	Brecht	207	251	470%
	Knokke-Heist	244	307	387%
	Stabroek	206	262	368%
	Hoeselt	26	35	289%
	Sint-Gillis-Waas	147	231	175%
	St-Pieters-Woluwe	370	723	105%
	Ganshoren	479	946	103%
	Wareme	150	204	278%
	Jurbise	47	66	247%
	La Hulpe	45	73	161%
	Gerpinnes	104	185	128%
	Profondville	91	195	88%

* Stijging gezinshoofden en alleenstaanden.

Hoogstraat 42 | 1000 Brussel
Tel. +32 2 506 82 11 | Fax +32 2 506 82 29
info@abvv.be | www.abvv.be

Volledige of gedeeltelijke overname of reproductie van de tekst uit deze brochure mag alleen met duidelijke bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Thierry Bodson © September 2024